

SANDBJERGET

NÆSTVED

NÆM 1999:100

NÆSTVED MUSEUM 2001

SANDBJERGET (2001)

NÆM 1999:100
RAS A.89/97-3

Resumé

På et område med stor terrænregulering fandtes et menneskekranie med nærliggende jernsøm og skår af Østersøkeramik, som tolkes som resterne af en ødelagt grav.

Stednr.: 05.07.07
4-cm kort: 1512 IV SV
Sogn: Næstved Sct. Peder
Herred: Tybjerg
Amt: Storstrøms (tidl. Præstø)

Sagens opståen

I forbindelse med etablering af kørevej til byggeriet af nyt kulturhus stødtes ved afgravning syd for Nye Ridehus på et menneskekranie og Næstved Museum blev kontaktet. Kraniet er fundet i nærheden af krigergraven fra 1300-tallet (NÆM 1994:121). I forbindelse med byggeriet af Nye Ridehus i 1888 blev fundet en vikingetidsdobbelgrav med et østersøkar, og der er oplysninger om andre gravfund i området, så der var mulighed for en endnu en gravlæggelse.

Sagens data

Undersøgelsen blev foretaget af arkæolog, BSc Birgitte Fløe Jensen og arkæolog, cand.mag. Kirsten Christensen (beretningspligt) i perioden 22. – 27. juni 2001 med mus.insp. Thomas Roland som ansvarlig leder.

Metode og teknik, undersøgelsens forløb

Kraniet blev opdaget i forbindelse med tromling af pålagt stabilgrus på det afgravede areal syd for Ridehuset, så undersøgelsen startede med en fladeskovling for at klarlægge om der var spor efter flere begravelser.

De fremkomne fyldskifter blev med det samme streget op og efter udlægning af målesystem indtegnet i målestoksforholdet 1:50 efterfulgt af nivellering.

Den nyfundne kranie lå på højre side med hovedet i vest, hvilket er normalt for en kristen begravelse og der blev fundet enkelte jernsøm og –nagler, som kan stamme fra en trækiste. Kraniet lå i stærkt heterogent lysegult til gult sand med pletter af muldblandet sand, men der kunne ikke udskilles en nedgravningskant.

Den centrale del af udgravningsområdet var præget af diffuse nedgravningskanter og for at klarlægge stratigrafien omkring kraniefundet blev gravet en 40 cm bred øst-vest orienteret grøft igennem gennem A3, fundstedet for kraniet, A10 og A4.

Udvalgte fyldskifter øst- og vestfor blev snittet for at få daterende materiale.

Anlæggene er fortløbende A-nummereret begyndende med A3, A4 osv., idet A1 og A2 er anvendt ved prøvegravningen i 1999. Fund fra renskovlingen af fladen er indsamlet under samme fundnummer, mens fund fra anlæg er indsamlet fra hvert fyldskifte for sig. Fundene er fortløbende y-nummereret begyndende med y1.

Målesystem og fixpunkt

Med landmålerstokke, stålmålebånd og vinkelprisme udsattes et retvinklet koordinatsystem med udgangspunkt i 100/100; abscisseaksen øger positivt mod øst og ordinataksen øger positivt mod nord (ikke udlagt med kompas). Følgende punkter i målesystemet er indmålt af landmåler: 100/100 (= punktnummer 99), 100/92 (= pkt.nr. 100), 84/100 (= pkt.nr. 101), 84/92 (= pkt.nr. 102) (se T-6).

Til fast punkt for nivellering valgtes top af vestlige betonkant ved trappen ned til østlige port i ridehusets sydmur. Fixet var 111 og alle nivellementer skal relateres til dette tal. Punktet er målt af landmåler til koten 22,28 m. o. DNN.

Gennemgang af anlæg

På den nordlige del af udgravningsfeltet ses resterne af fundaments-grøften til den 8 x 3,5 m bygning, som har ligget syd for Ridehuset.

Syd herfor ses smalle striber (A5) a la pløjestriber, som ved snitning viste sig at være pålagte sand- og gruslag. Derunder ses i profilen (T-5) lagene a, b, c og d, som ud fra jævn tykkelse og fald mod øst tolkes som oprindeligt terræn.

Syd for undersøgelsesområdet sås i den bevarede profil af Sandbjerget en mørk stribe, som i første omgang fejlagtigt blev anset for at være væksthorisonten på den oprindelige overflade. Toppen af denne stribe er nivelleret af landmåler (se kotepunkter syd for udgravningsfelt på T-6). Det viste sig ved oprensningen forud for landmålerens nivellering, at laget, der mod øst er meget tykt, bliver tyndere mod vest henover det højeste sted. Mod vest, uden for undersøgelsesområdet, ses muldlaget som et mere en 50 cm tykt mørkt lag. Der er tydeligvis lagt på og planeret ud inden bygningen af Høje Kaserne, og laget angiver dermed ikke oprindelig overflade.

Gennemgang af fund og datering

Lige syd for kraniet fandtes et sideskår med to vandrette furer (Østersøkeramik) og desuden er på overfladen opsamlet endnu et sideskår af samme godstype. Ved snitningen af vestdelen af A3 er fundet sideskår med middelalderglasur sammen med glaserede stjertpotteskår. En kridtpibestump er fundet ved snitning af A4. Skårmaterialer fra overfladen udgøres af indvendigt glaserede stjertpotter og hornmalede fade fra nyere tid. Derudover er fundet brudstykker af munkesten, munk eller nonne, stumper af glas fra blyindfattede ruder plus en flintflække med retoucheret hak.

Undersøgelsens resultat

Under Ridehuset er tidligere fundet en vikingetidig dobbeltgrav med et Østersøskar og kraniet og de to østersøskår fra denne undersøgelse kan stamme fra en lignende grav, som er ødelagt ved den senere terrænregulering.

Der er således, formodentlig i forbindelse med kasernebyggeriet, foretaget store terrænreguleringer på området, idet størstedelen af fundmaterialet er fra det sidste århundrede. Ifølge de skriftlige kilder blev der opfordret til at lægge affald på Sandbjerget for at danne et vegetationslag, som skulle forhindre sandflugten i byen. De få middelalderskår, munkesten og glas fra blyindfattede ruder kan være endt på Sandbjerget sammen med dette affald.

Ringsted, den 31. august 2001

Kirsten Christensen

ANLÆGSLISTE:

A1 og A2 blev anvendt ved prøvegravningen i december 1999

- A3 Vegetationslag, som i fladen ses som et 2 m bredt og 5 m langt fyldskifte, som ved snitning viste sig at være ca 30 cm tykt og dykke kraftigt mod øst. Mørkgråbrunt muldblandet sand/grus med teglnister, munkestensbrokker og ralstore sten.
Fund: y7
- A4 Affaldshul, 190 x 295 cm. 30 cm bred øst-vest orienteret grøft igennem. Ret nordside, 52 cm dyb, jævnt skrånende sydside, 22 cm dyb, skrå bund. Mørkgråbrunt muldblandet grus med teglnister og munkestensbrokker. I ca 30 cms dybde fandtes et drænrør af rødbrændt ler.
Fund: y8 fra de øverste 15 cm.
- A5 Parallele striber, 30 – 40 cm bredde, pålagt gråbrunt muldblandet grus, gult grus, hvidgult sand, hvidgult sand med mørkgråbrune muldpletter.
Fund: y9 stjertpote på overgangen til A4
- A6 Kørespor (?), 2,0 x 1,0 m. 8 cm tykt lysgråbrunt sand, som skiller mod det underliggende sand (= nedpresset materiale).
- A7 Stenspor/stolpehul, 35 x 40 cm. Lysbrungråt let muldet sand.
- A8 Sandtagningshul, Lysbrungråt grus, lidt mørkere end undergrunden, med teglnister.
- A9 Sandtagningshul, 170 cm i diam. 30 cm bred nord-syd orienteret grøft igennem. 22 cm dyb, jævnt afrundet bund og sider. Gråbrunt muldet grus med munkestensbrokker og hele Flensborgtegl.
- A10 Sandtagningshul, >150 x 160 cm. Lysgråbrunt let muldblandet sand.
- A11 Stenspor, 30 x 20 cm. Mørkgråbrunt muldblandet sand.

FUNDLISTE

- y1 fundet på overfladen, mærket knogle #1 på tegning T-3
1 fragment af kranie, formodentlig sammenhørende med y4
- y2 fundet på overfladen, mærket knogle #2 på tegning T-3
1 fragment af kranie, formodentlig sammenhørende med y4
- y3 fundet på overfladen, mærket knogle #3 på tegning T-3
1 fragment af kranie, formodentlig sammenhørende med y4
- y4 fundstedet indtegnet på T-3 og T-4
overdelen af et menneskekranie, ødelagt ved muldafrømning
- y5 fundet på overfladen, afmærket på T-4
1 klinknagle
1 håndsmedet søm
- y6 fundet på overfladen, syd for kraniet y4
1 gråbrændt østersøskår med to vandrette furer
- y7 fundet ved snitning af vestdel af A3:
6 indvendigt glaserede, rødbrændte sideskår, heraf 1 med middelalderglasur og
glasurpletter udvendigt
1 indvendigt glaseret randskår med fortykket rand af fad(?)
1 stykke glas
1 lille knogle
1 stk jern til vindue
- y8 fundet ved snitning af A4, fra de øverste 15 cm
1 kridtpibestump
1 ind- og udvendigt glaseret randskår med let udtrukket rand
1 fragment af lysestage med partiel glasur
- y9 fundet i A5 i ca 15 cms dybde, på overgangen til A4:
1 fragment af indvendigt glaseret stjerpotte
- y10 fundet i A5, i ca 1 m. dybde, syd for A4
1 glasskår
- y11 fundet på overfladen ved afrensning:
6 potteben, heraf 1 med glasurrest
2 stjerpotteben med indvendig glasur
15 sideskår af indvendigt glaserede stjerpotter
11 randskår af indvendigt glaserede stjerpotter
2 stjerner af stjerpotte
1 fragment af rødbrændt uglaseret hank
1 gråbrændt sideskår a la østersøkeramik
1 udvendigt glaseret sideskår
1 rødbrændt bundskår af fladbundet kar
3 randskår og 1 sideskår af hornmalede fade
1 bukseknop
1 fragment af grønglaseret kakkell
1 håndsmedet søm
1 fragment af munk/nonne med spids nakke
2 stykker glas af blyindfattede ruder
1 flintflække med retoucheret hak
- y12 fundet ved afrensning af overfladen:
dyreknogler

TEGNINGSLISTE

- T-1 anvendt ved prøvegravningen december 1999
- T-2 anvendt ved afgravningen maj 2001

- T-3 Plantegning af feltet 1:50
25-26 juni 2001 BFJ
- T-4 Plantegning af kraniet y4 og de tilhørende knoglestumper, y1 – y3, 1:10
26 juni 2001 KC
- T-5 Profiltegning af snit gennem A3 og de østfor liggende lag, 1:20
27 juni 2001 KC
- T-6 Indmålingstegning af udgravningsfeltet i forhold til ridehuset 1:200,
landmåler-tegningsnr: WG-2706, dateret 03-07-01
- T-7 Oversigtstegning fra landmåleren, 1:1000, dateret 02-07-01

Lagbeskrivelse til profiltegning T-5

- lag a gult grus = undergrund
- lag b lysgulbrunt grus = udvaskning under lag c
- lag c gråbrunt gråbrunt groft sand/grus = nederste del af lag d
- lag d mørkgråbrunt muldblandet sand/grus med teglnister, munkestensbrokker og
ralstore sten = anlæg A3
- lag e tynde lag, 2- 3 cm, af skiftevis hvidgult grus, gult grus, gråbrunt muldblandet grus,
gråbrunt muldblandet grus med mørkgråbrune muldpletter, rødbrunt grus
- lag f gulbrunt let rødligt grus med pletter af gråbrunt muldblandet grus
- lag g hvidgult groft grus med små kalkpletter
- lag h nedgravning A10 opfyldt med tynd lag af mørkgråbrunt muld med teglstumper og gult
grus
- lag i 10 – 15 cm lag af skiftevis gult grus, hvid gult sand, gråbrunt muldblandet grus,
hvidgult sand med mørkgråbrune muldpletter,

FOTOLISTE

Sort/hvid:

- 25-26 Kraniet set fra øst
- 27-28 Arbejdsbillede, set fra øst
- 29-33 Profilbilleder, graveskeen viser fundstedet for kranie, set fra syd
- 34-35 Udgravningsfeltets placering i forhold til ridehuset, set fra syd

Dias:

- 2-5 Kraniet set fra øst
- 6-9 Profilbilleder af øst-vest orienteret grøft, set fra syd
- 10 Udgravningsfeltets placering i forhold til Ridehuset, set fra syd
- 11-12 Det mørke lag d dykker ned under fundstedet for kraniet